

PEDAGOGIKA.SK

Slovenský časopis pre pedagogické vedy
Ročník 8, 2017

Vydáva
Slovenská pedagogická spoločnosť pri SAV
Námestie J. Herdu 2, Trnava 917 01

ISSN 1338 – 0982

PEDAGOGIKA.SK

Slovak Journal for Educational Sciences

Vydáva Slovenská pedagogická spoločnosť pri SAV

Hlavný redaktor/Editor-in-Chief

Tomáš Turzák

Slovenská pedagogická spoločnosť pri SAV

Redakčná rada/Editorial Board

Zlatica Bakošová, Pedagogická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava, **Štefánia Ferková**, Pedagogická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava, **Peter Gavora**, Fakulta humanitných štúdií, Univerzita Tomáše Bati, Zlín, **Paulína Koršňáková**, Slovenská pedagogická spoločnosť pri SAV, **Eduard Lukáč**, Filozofická fakulta Prešovskej univerzity, Prešov, **Peter Ondrejko**, Pedagogická fakulta Univerzity Palackého, Olomouc, **Štefan Porubský**, Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela, Banská Bystrica, **Mária Potočárová**, Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava, **Štefan Švec**, Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava

Medzinárodná redakčná rada/International Editorial Board

Marija Barkauskaitė, Lithuanian University of Educational Sciences, Vilnius, Litva; **Majda Cencič**, University of Primorska, Koper; **Lynne Chisholm**, Leopold Franzens University, Innsbruck; **Mary Jane Curry**, University of Rochester, Rochester; **Grozdanka Gojkov**, Belgrade University, Belgrade; **Yves Lenoir**, University of Sherbrooke, Quebec; **Jiří Mareš**, Univerzita Karlova, Hradec Králové; **Milan Pol**, Masarykova univerzita, Brno; **Éva Szabolcs**, Lorand Eotvos University, Budapest.

Výkonná redaktorka/Editor

Štefánia Ferková

Slovenská pedagogická spoločnosť pri SAV

(ferkova@fedu.uniba.sk)

PEDAGOGIKA SK, ročník 8, 2017, číslo 4. Vydáva Slovenská pedagogická spoločnosť pri SAV. Vede hlavný redaktor s redakčnou radou. Časopis vychádza štvrťročne.

ISSN 1338 – 0982

Ročník 8, 2017, č. 4, s. 38.

Obsah

Štúdie

K o m o r a, Juraj, P o l a k o v i č o v á, Renáta: Komparácia hodnotových preferencií v súvislosti s orientáciou na záujmovú činnosť.....217

Diskusia

A l f ö l d y o v á, Ingrid, F i c e k, Tomáš: Komparácia výsledkov žiakov z matematiky v rámci testovania žiakov 5. ročníka ZŠ v roku 2016 podľa vyučovacieho jazyka.....226

Správy

K o r š n á k o v á, Paulina: Prečo sa stať členom Slovenskej pedagogickej spoločnosti.....242

F e r k o v á, Štefánia: Možnosti rozvoja morálnych kompetencií žiakov - seminár pre učiteľov na nižšom sekundárnom stupni vzdelávania.....243

P a v l i č k o v á, Alexandra: Celoslovenská verzia súťaže „Komenský a my“.....244

Recenzie

D a n e k, Ján, D v o ř á k o v á, Miroslava, Š e r á k, Michal: Andragogika a vzdelávaní dospelých: vybrané kapitoly (Július Matulčík).....246

J e d l i č k a, Richard: Psychický vývoj dieťa a výchova (Silvia Dončevová).....250

Volume 8, 2017, No. 4, p. 38.

Contents

Studies

K o m o r a, Juraj, P o l a k o v i č o v á, Renáta: Comparison of Value Preferences in Relation to Interest Orientation.....217

Discussion

A l f ö l d y o v á, Ingrid, F i c e k, Tomáš: Differences in the mathematics achievement of 5th graders according the language of instruction in Slovakia.....226

Reports

K o r š n á k o v á, Paulína: Why to become a member of the Slovak Pedagogical Society.....242

F e r k o v á, Štefánia: Options of Developing of the Moral Competences of Students - Seminar for Teachers in Lower Secondary Education.....243

P a v l i č k o v á, Alexandra: Nationwide version of the competition „Komenský a my“.....244

Reviews

D a n e k, Ján, D v o ř á k o v á, Miroslava, Š e r á k, Michal: Andragogy and adult education: selected chapters (Július Matulčík).....246

J e d l i č k a, Richard: Psychological development of the child and education (Silvia Dončevová).....250

Komparácia hodnotových preferencií v súvislosti s orientáciou na záujmovú činnosť

Komora Juraj, Polakovičová Renáta
Katedra pedagogiky, Pedagogická fakulta Univerzity Konštantína
Filozofa v Nitre

Anotácia: *Problematika hodnôt a hodnotovej orientácie je v súčasnosti predmetom množstva diskusií širokej vedeckej, ale aj laickej verejnosti. Množstvo pedagógov, psychológov či sociológov prezentuje svoje snahy analyzovať a vysvetliť príčiny zmien v hodnotovej orientácii najmä mladých ľudí v období vrcholnej puberty. V rámci nášho skúmania sme zisťovali, či má zameranie záujmových aktivít vplyv na hodnotovú orientáciu žiakov (študentov) spomínaného veku.*

Kľúčové slová: *hodnoty, hodnotová orientácia, hodnotový systém, záujmová činnosť.*

Comparison of Value Preferences in Relation to Interest Orientation. *The issue of values and value orientation is currently the subject of much discussion by the broad scientific but also laic public. A number of educators, psychologists, or sociologists present their efforts to analyze and explain the causes of change in the value orientation of young people in the peak puberty period. As part of our research, we have determined whether the focus of interest activities has an impact on the value orientation of pupils (students) of that age.*

Keywords: *value, value orientation, value system, interest activity.*

Úvod

Hodnotová orientácia je vo všeobecnosti považovaná za jeden z najvýznamnejších ukazovateľov osobnej vyspelosti každého človeka. Hodnotová orientácia sa utvára vplyvom hodnotového systému celej spoločnosti, ale má aj svoje špecifiká, ktoré sú závislé na jej vývojovom stupni, čiže na dospievaní. Každý jedinec si svoje hodnoty utried'uje v procese socializácie a sociálnym zrením. Tieto hodnoty môže buď prijať a rešpektovať, alebo ich úplne odmietat' (Sak, P., Saková, K., 2004).

Teoretické východiská

Súčasná spoločnosť neustále prechádza najrôznejšími zmenami, ktoré sa pochopiteľne musia odraziť aj v zmenách hodnotových orientácií. Ústup tradičných hodnôt, preferencia hodnôt konzumného charakteru pred hodnotami založenými na vyšších princípoch, uprednostňovanie moci a úspechu, niekedy

aj na úkor zdravia či rodiny, to sú len niektoré z týchto zmien. Tvrdiť preto, že sa mení len hodnotová orientácia mladých ľudí (prevažne negatívnym smerom), nie je podľa nášho názoru korektné.

Napriek tomu, že mnoho autorov tvrdí, že východiskom pre vznik hodnotovej orientácie sú potreby, súhlasíme s názorom, že hodnotová orientácia je prevažne výsledkom socializácie. Vplyvy endogénnych činiteľov v podobe rodinného prostredia, školského prostredia, rovesníckych skupín, či skupín vytváraných v rámci záujmových aktivít zásadným spôsobom ovplyvňujú interiorizáciu hodnôt jednotlivca.

Každá skupina má svoje normy, ideály a hodnoty, tie sa väčšinou riadia podľa generačných idolov, ktoré si sama určuje. Jedinec si nesmie vybrať niekoho, kto idolom väčšiny nie je, inak by za to niesol následky spojené so sociálnym vylúčením. Potreba byť akceptovaný je pritom taká silná, že sa kvôli nej jedinec môže vzdať svojich doterajších hodnôt a rolí. V dôsledku toho všetkého potom prijme hodnoty a roly nové, o ktoré by inak v skutočnosti ani nestál (Vágnerová, M., 2005).

Je pochopiteľné, že mentálne dozrievanie so sebou prináša, okrem iného, aj potrebu vytvárať z hodnôt, ku ktorým inklinujeme, s ktorými sa stotožňujeme, istý hierarchicky usporiadaný systém. Umiestnenie hodnoty v tomto systéme odráža aktuálny postoj jednotlivca k prežívaným skutočnostiam, k životnej realite a ku svojmu okoliu. Poznanie základných funkcií hodnotového systému nám umožňuje lepšie pochopiť jeho význam v súvislosti s našim rozhodovaním a konaním. Mnohí autori sa zhodujú na tom, že hodnotový systém má riadiacu úlohu v správaní ľudí, určuje, čo je v živote človeka najdôležitejšie, čo mu dáva zmysel a ovplyvňuje jeho celkový prístup k svetu. Podobne tak sa zhodujú v tom, že hodnotový systém je relatívne konzistentným útvarom a vážnejšie zásahy do neho môžu znamenať narušenie integrity osobnosti. Hodnotový systém odzrkadľuje zameranosť osobnosti a reakcie na otázky, ktoré sa týkajú jeho vzťahov k svetu. Vyznačuje sa dynamickosťou a pružnosťou a je prístupný určitým vývinovým a socializačným zmenám, čo však neprotirečí jeho konzistentnosti (pozri bližšie Ďurič, L. et al., 1997, s. 104 – 109).

Ako už bolo uvedené, v každom období a v každom veku si ľudia utvárajú svoj hodnotový systém, v ktorom hodnoty vnímame ako univerzálne pôsobenie podnetov a javov reálneho sveta na človeka. Na ich formovaní sa významnou mierou podieľa rodina, škola, sociálne prostredie, mikroprostredie skupiny rovesníkov, ale v konečnom dôsledku celá spoločnosť. Hodnotový systém mladej generácie tak predstavuje určitý modifikovaný hodnotový systém spoločnosti (Sak, P., 2000).

Na ceste k dospelosti je mladý človek obvyčajne konfrontovaný s určitými hranicami, spoločenskými predpismi, pravidlami a normami, zvyklosťami či zákonmi. V tomto systéme činiteľov ovplyvňujúcich jeho dozrievanie majú

dôležité miesto aj všetky ľudské, a zvlášť morálne hodnoty, pretože to, čo vymedzujú spoločenské normy a pravidlá, je zároveň určením toho, čo je správne a dobré (Potočárová, 2006).

Poznanie hodnôt a hodnotového systému súčasnej mladej generácie nám umožňuje do určitej miery predpokladať ich správanie, resp. životné tendencie smerom do budúcnosti. Musíme si však uvedomiť, že tak, ako sa môže vplyvom najrôznejších faktorov v rôznych etapách nášho života meniť hodnotová orientácia, môže sa meniť aj hodnotový systém.

Hodnotový systém človeka je súčasťou jeho vzťahového, interpersonálneho aj intrapersonálneho rámca. Ovplyvňuje spojenie človeka so sociálnym prostredím, ako aj jeho celkový pohľad na seba samého. Preto je hodnotový systém jedným z dôležitých, individuálne špecifických charakteristík osobnosti jedinca. Pri svojom vývine vychádza z pocitov identity, sebaobrazu (Turček, K., 2003).

Až doteraz sme pri utváraní hodnotovej orientácie a hodnotového systému zdôrazňovali zásadný vplyv sociálneho prostredia. Musíme však upozorniť ešte na jeden nezanedbateľný aspekt. Nazerať na rozhodovanie a konanie človeka v intenciách zmysluplnosti môžeme konštatovať, že tak ako výsledný efekt nášho počínania, tak aj náš postoj k realite je výsledkom motivačných preferencií, od ktorých vo veľkej miere závisí utváranie hodnotového systému. Motivačné preferencie tvorí relatívne stály súbor motívov, ktorý sa zvykne označovať ako motivačný systém osobnosti. Konzistentnosť motivačného systému je v priamej súvislosti s konzistenciou osobnosti ako celku (pozri bližšie Galajdová, V., Hitka, M., 2009). Napriek tomu, že sa motivačné preferencie pod vplyvom vonkajšieho prostredia a nadobudnutých skúseností môžu meniť, v každej etape života človeka vytvárajú predpoklad integrácie hodnôt do hodnotového systému. Poznanie motivačného systému osobnosti nám umožňuje za určitých okolností preniknúť do hodnotového systému mladého človeka a vedome (zámerne) tak ovplyvňovať jeho utváranie v zmysle želaných, pre spoločnosť akceptovateľných zmien.

A práve záujmové aktivity, podľa nášho názoru, vytvárajú priestor na takúto intervenciu. Deformácia hodnotového systému mladých ľudí môže mať rôzne príčiny a rôznu intenzitu. Zdrojom môže byť nielen neželaný vplyv rovesníckej skupiny, ale ani médiá nemôžeme v tejto oblasti vždy vnímať ako korektné a podobne tak ani vplyv rodinného prostredia nemusí byť vždy práve optimálny. Škola možno má tendenciu preberať zodpovednosť za korekciu dôsledkov týchto vplyvov, no tak ako to už býva u žiakov tohto veku, to vyvoláva skôr antagonistické reakcie.

Naproti tomu záujmové aktivity v mnohých prípadoch priamo súvisia so spomínaným motivačným systémom osobnosti, čo pochopiteľne vytvára oveľa väčšie možnosti jednak na utváranie hodnotového systému, ale podobne tak aj

na prípadnú nápravu jeho nesprávneho smerovania. Prostredníctvom obsahovej náplne jednotlivých činností je možné poopraviť skreslený úsudok nadobudnutý neadekvátnym preberaním podnetov zo sociálneho či mediálneho prostredia, upriamiť pozornosť na existujúci rozpor medzi zatiaľ preferovaným a želaným stavom a iniciovať procesy spojené s rozvojom kritického myslenia, tak potrebného pri prehodnocovaní rôznych iracionálnych vplyvov.

Priebeh skúmania

V našom výskume sme sa zamerali na komparáciu hodnotových preferencií v súvislosti s orientáciou detí na mimoškolskú činnosť. Konkrétne sme chceli zistiť, či existujú rozdiely v hodnotových preferenciách žiakov, ktorí sa v rámci záujmových činností orientovali na športové aktivity a žiakmi, ktorí v rámci svojej mimoškolskej činnosti uprednostňovali iné ako športové zameranie aktivít.

Východiskom pre nás bola teória hodnôt, ako ju rozpracoval S. H. Schwartz (podľa Hruščovej, E., 2014). Autor vníma hodnoty ako žiaduce transsituačné ciele, ktoré sa líšia vo významnosti a slúžia ako hlavné princípy v živote jedinca a skupiny. Hodnoty sa od seba odlišujú kľúčovým obsahovým aspektom, teda motivačným cieľom, ktorý vyjadrujú. Ľudia implicitne rozlišujú desať hodnotových typov pri posudzovaní ich dôležitosti ako hlavných zásad vo svojom živote. Podrobnejší prehľad jednotlivých hodnotových typov a hodnôt, ktoré zahŕňa každý typ, uvádzame v tabuľke 1.

Tabuľka 1: Motivačné typy a konkrétne hodnoty, ktoré ich reprezentujú

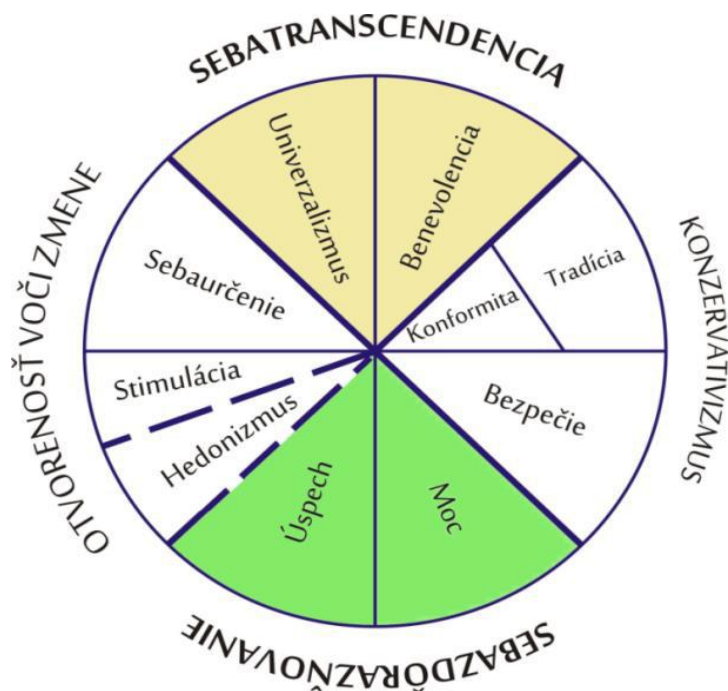
Motivačný typ hodnoty	Konkrétne hodnoty, ktoré reprezentujú motivačný typ hodnoty
moc (sila)	prestíž, kontrola ostatných, dominancia, uznanie v spoločnosti, právo rozkazovať, materiálne bohatstvo, peniaze
úspech	osobný úspech, byť schopný, ambiciózny, ctižiadostivý, dosiahnuť ciele, mať vplyv
hedonizmus	užívanie si života, rozmaznávanie sa, zábava a zmyslové sebauspokojenie, radosť, potešenie
stimulácia	vzrušujúci a rozmanitý život, riskovanie, odvaha, život naplnený výzvami a zmenami
sebaurčenie	sloboda v myslení a konaní, bádanie, kreativita, unikátnosť, nezávislosť, rozhodovanie o cieľoch, sebarešpektovanie
univerzalizmus	ochrana ľudí a prírody, veľkodušnosť, múdrosť, spravodlivosť, rovnosť, mier, krása, tolerancia, porozumenie, veľkorysosť, vnútorná harmónia

benevolencia	nápomocnosť, česťnosť, odpúšťanie, vernosť, zodpovednosť, spoľahlivosť, duchovný život, naozajstné priateľstvo, zrelá láska
tradícia	oddanosť, záväzok, skromnosť, pokora, akceptácia svojho miesta v živote, rešpekt pred tradíciami, umiernenosť, nestrannosť
konformita	dodržiavanie noriem, slušnosť, poslušnosť, sebadisciplína, úcta
bezpečie	harmónia, stabilita, ochrana, rodinná a národná bezpečnosť, sociálny poriadok, čistota, opätovanie láskavosti, pocit spolunáležitosti, zdravie.

S. H. Schwartz (podľa Hruščovej, E., 2014) vníma súbor všetkých desiatich typov ako celku v kruhovej štruktúre. V jeho modeli sú hodnoty, ktoré reprezentujú kolektívne záujmy v pravej časti a hodnoty, ktoré reprezentujú individuálne záujmy v jeho ľavej časti (pozri obrázok 1). Hodnotové typy vytvárajú dve dimenzie. V prvej dimenzii stoja proti sebe póly sebatranscendencie a sebazdôrazňovania. V druhej dimenzii stoja proti sebe póly konzervativizmu a otvorenosti voči zmene. Hedonizmus stojí v kruhovom modeli samostatne, pretože v sebe zahŕňa elementy sebazdôrazňovania aj otvorenosti voči zmene. Každý jedinec disponuje odlišnou hierarchiou hodnôt. Dôležitosť, ktorú ľudia pripisujú jednotlivým hodnotovým typom, odráža ich pripravenosť vzdať sa niečoho v jednej oblasti, aby získali viac v oblasti inej.

Obrázok 1: Kruhová štruktúra desiatich motivačných typov a štyroch hodnotových orientácií

(Zdroj: Hruščová, E., 2014)

Výskumný súbor tvorilo spolu 340 žiakov deviatych ročníkov základných škôl a prvých ročníkov stredných škôl, pričom 170 žiakov zastupovalo športové aktivity a 170 žiakov iné záujmové aktivity.

Na získanie potrebných údajov sme použili dotazník zameraný na zistenie preferencií hodnôt a hodnotových orientácií u žiakov. Zvolili sme dotazník S. H. Schwartz, konkrétne skrátenú 21 položkovú formu PVQ, ktorý bol použitý v rámci projektu ESS (pozri bližšie Ištvaniková, L., Čižmárik, M., 2006), kde sa osvedčil rovnako ako jeho 40 položková forma SVS.

Po vyhodnotení dotazníkov sme dospeli k záveru, že zásadné rozdiely medzi oboma skupinami konštatovať nemôžeme. V oboch prípadoch sa jednoznačne na prvých miestach objavili hodnoty **benevolencia** a **sebaurčenie**. Rozdiel bol v tom, že „sebatrascendencia“ bola v prípade športovcov posilnená aj o **univerzalizmus**. To potvrdzuje u mladých ľudí v tomto veku potrebu nezávislosti, slobody v myslení a rozhodovaní, ale zároveň sú si vedomí aj dôležitosti takých hodnôt ako je čestnosť, tolerancia, spravodlivosť či nevyhnutnosť skutočného priateľstva.

Obe skupiny vcelku explicitne preferovali hodnoty zastupujúce „otvorenosť voči zmene“, t. j. okrem už spomínaného **sebaurčenia** aj **stimuláciu** a **hedonizmus**, čím jednoznačne deklarovali túžbu po vzrušujúcich zážitkoch, zábave a zmyslovom prežívaní. U športovcov sa v malej miere prejavovalo aj

„sebazdôrazňovanie“ v podobe hodnôt, ako sú **úspech** a **moc**. Priznávame, že práve v tomto prípade sme očakávali najzásadnejšie rozdiely medzi oboma skupinami. Naše predpoklady sa však nepotvrdili.

Hodnoty ako **konformita**, **tradícia** a **bezpečie** zastupujúce „konzervativizmus“, sa v oboch skupinách objavovali na posledných priečkach. Z toho môžeme usudzovať, že sledovaná vzorka mladých ľudí sa skôr orientuje na hodnoty slúžiace primárne záujmu jednotlivca. Hodnoty slúžiace primárne kolektívnemu záujmu nasledujú až po nich (s výnimkou benevolencie, ktorá sa takmer u všetkých opýtaných objavila na prvom, resp. druhom mieste).

Záver

Na základe výsledkov nášho skúmania konštatujeme, že zameranie záujmových aktivít s najväčšou pravdepodobnosťou nemá zásadný vplyv na hodnotovú orientáciu mladých ľudí vo veku našej výskumnej vzorky. Na druhej strane sme si vedomí, že pre potvrdenie našich záverov by bolo potrebné realizovať podstatne rozsiahlejší výskum. V každom prípade sme ale presvedčení, že nami získané údaje môžu slúžiť ako východisko na ďalšie skúmanie predmetnej problematiky.

LITERATÚRA:

- ĎURIČ, L., HOTÁR, V. S., PASTIER, J. 1997. *Pedagogická psychológia*. Bratislava : SPN. 302 s. ISBN 80-08-02498-4.
- GALAJDOVÁ, V., HITKA, M. 2009. *Motivácia a osobnosť*. Dostupné na internete: <http://www.miloshitka.szm.com/motivacia1.html>.
- HRUŠČOVÁ, E., 2014. *Hodnotová orientácia darcov krvi*. In E-psychologie. Elektronický časopis ČMPS, roč. 8, č. 3. Dostupné na internete: <http://e-psycholog.eu/pdf/hruscova.pdf>.
- IŠTVÁNIKOVÁ, L. – ČIŽMÁRIK, M., 2006. *Hodnotové orientácie – komparatívna analýza*. In Výrost, J. a kol. 2006. Európska sociálna sonda (ESS) 2. kolo na Slovensku. Prešov : Universum, 289 s., ISBN 80-89046-42-8.
- POTOČÁROVÁ, M. 2006. *Mládež medzi slobodou a sociálnymi hranicami*. In Adolescencia – aktuálne otázky predčasného a predĺženého dospievania. Bratislava : Slovenská spoločnosť pre rodinu a zodpovedné rodičovstvo, s. 158 – 162. ISBN 80-968891-5-X.
- SAK, P. 2000. *Proměny české mládeže*. Praha : Petrklíč, 291 s., ISBN 80-72229-042-8.
- SAK, P., SAKOVÁ, K. 2004. *Mládež na křižovatce*. Praha : Svoboda Servis, s. 240, ISBN 80-86320-33-2.
- TURČEK, K. 2003. *Psychopatologické a sociálno-patologické prejavy detí a mládeže*. Bratislava : Iris, 168 s., ISBN 80-88778-99-9.
- VÁGNEROVÁ, M. 2005. *Vývojová psychologie I., Dětství a dospívání*. Praha : Karolinum, 467 s., ISBN 80-246-0956-8.

doc. PaedDr. Juraj Komora, PhD. – v roku 2000 ukončil vysokoškolské vzdelanie II. stupňa a bol mu udelený titul Mgr. na Pedagogickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre – študijný odbor: Učiteľstvo všeobecno-vzdelávacích predmetov pre 5. – 12. ročník v aprobácii: pedagogika – telesná výchova. V roku 2003 ukončil doktorandské štúdium a získal titul PhD. na Katedre pedagogiky PF UKF v Nitre – vysokoškolské vzdelanie III. stupňa – vedný odbor: Pedagogika. V roku 2008 získal titul docent na Pedagogickej fakulte UKF v Nitre v odbore 1.1.4. Pedagogika. V súčasnosti je docentom na Katedre pedagogiky Pedagogickej fakulty Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, kde prednáša všeobecnú pedagogiku, teóriu vyučovania, porovnávaciu pedagogiku, didaktiku pedagogiky, výchovu a vzdelávanie v svetových edukačných systémoch, zahraničné edukačné modely pre dospelých. Zúčastňuje sa na koncepcnej práci spojenej s udržiavaním kvality študijných programov a podpore vedecko-výskumnej a publikačnej činnosti na pracovisku. Je spoluautorom monografií a vysokoškolských učebníc rozvíjajúcich príslušnú oblasť vedy (Didaktika pedagogiky a sociálnej pedagogiky, Základy pedagogiky pre učiteľské odbory štúdia, Teoretické základy výchovy a vzdelávania, Diverzita v edukácii, Diverzita školskej populácie ako objekt pedagogickej vedy).

PaedDr. Renáta Polakovičová, PhD. – v roku 2008 ukončila vysokoškolské vzdelanie II. stupňa a získala titul Mgr. na Pedagogickej fakulte Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre – študijný odbor: Učiteľstvo všeobecno-vzdelávacích predmetov pre 5. – 12. ročník v aprobácii: pedagogika (špecializácia sociálna pedagogika) – slovenský jazyk a literatúra (diplomová práca na tému: Metakognitívne schopnosti u žiakov so špecifickými poruchami učenia – analýza vybraných ukazovateľov). V roku 2011 obhájila rigoróznu prácu a získala titul PaedDr. na Pedagogickej fakulte UKF v Nitre – študijný odbor: Učiteľstvo akademických predmetov v špecializácii Pedagogika (rigorózna práca na tému: Rozvoj kompetencií učiteľa z pohľadu diverzity školskej triedy). V roku 2011 ukončila doktorandské štúdium a získala titul PhD. na Katedre pedagogiky PF UKF v Nitre – vysokoškolské vzdelanie III. stupňa – vedný odbor: Pedagogika. V súčasnosti je odbornou asistentkou na Pedagogickej fakulte Katedry pedagogiky, Univerzity Konštantína Filozofa v Nitre, kde prednáša všeobecnú, mimoškolskú, špeciálnu, inkluzívnu a integratívnu pedagogiku. Profesionálne sa zaujíma o diverzitu školskej populácie ako objekt pedagogickej vedy a východisko inovácií v súčasnej škole.

Komora Juraj, Polakovičová Renáta
Katedra pedagogiky PF UKF v Nitre
Dražovská cesta 4, 949 74
jkomora@ukf.sk, rpolakovicova@ukf.sk

DISKUSIA

Komparácia výsledkov žiakov z matematiky v rámci testovania žiakov 5. ročníka ZŠ v roku 2016 podľa vyučovacieho jazyka

Alföldyová Ingrid, Ficek Tomáš
NÚCEM, Bratislava

Anotácia: V školskom roku 2015/2016 Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania uskutočnil celoslovenské testovanie žiakov 5. ročníka ZŠ z matematiky a vyučovacích jazykov. Na základe analýzy výsledkov žiakov z matematiky sme zistili rozdiely z hľadiska vyučovacieho jazyka, pričom aj vzhľadom na počty žiakov tieto rozdiely neboli vecne významné. V príspevku chceme stručne predstaviť históriu testovania žiakov 5. ročníka ZŠ z matematiky, ciele testovania a taktiež výsledky žiakov z matematiky podľa vyučovacieho jazyka v roku 2016. Súčasťou príspevku je komparácia výsledkov žiakov z obcí so zmiešaným obyvateľstvom podľa vyučovacieho jazyka z viacerých hľadísk.

Kľúčové slová: Testovanie 5, NR testy, celková priemerná úspešnosť z matematiky, vyučovací jazyk.

Differences in the mathematics achievement of 5th graders according the language of instruction in Slovakia (based on the data from national test in 2016): In the school year 2015/2016 the National Institute for Certified Educational Measurements carried out the national, countrywide testing from mathematics and educational languages of the 5th grade pupils at primary schools. On the basis of analysis of results in mathematics we detected differences as regards the educational language. However, as regards the number of pupils, the differences were not considerable. In the paper we want to briefly introduce the history of national testing of the 5th grade pupils from mathematics, goals of testing and results of pupils in mathematics according to educational languages in 2016. The paper includes a comparison of the results of pupils who are living in multilingual regions according to educational languages.

Keywords: The 5th grade testing, NR tests, average rate of success in mathematics, average educational language.

ÚVOD

Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania (ďalej len NÚCEM) je štátnou rozpočtovou organizáciou s právnou subjektivitou zriadenou k 1. 9. 2008 Ministerstvom školstva, vedy, výskumu a športu SR. V zmysle zákona č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov (ďalej iba školský zákon) je zodpovedný za prípravu a odborné zabezpečenie externého testovania žiakov základných škôl. Medzi základné úlohy NÚCEM-u patrí zabezpečovanie externej časti maturitnej skúšky a písomnej formy internej časti maturitnej skúšky, zabezpečovanie celoslovenského testovania žiakov 9. ročníka ZŠ v Slovenskej republike a zabezpečovanie medzinárodných meraní podľa programov, do ktorých sa Slovenská republika zapája v súlade s ich pravidlami. Jednou zo základných úloh NÚCEM je taktiež zabezpečenie realizácie testovania žiakov 5. ročníka ZŠ (ďalej len Testovanie 5). V rámci národných meraní, konkrétne v celoslovenskom testovaní žiakov 9. ročníka ZŠ v školskom roku 2016/2017, bola celková priemerná úspešnosť testovaných žiakov s VJM a žiakov s VJS z matematiky porovnateľná, aj keď rozdiel v celkových hodnotách priemerných úspešností podľa vyučovacieho jazyka bol zjavný. Taktiež vo výsledkoch žiakov z celoslovenského testovania žiakov 5. ročníka ZŠ uskutočnenom v školskom roku 2016/2017 bol zistený rozdiel v priemernej úspešnosti žiakov podľa vyučovacieho jazyka, ale aj vzhľadom na počty žiakov taktiež neboli identifikované vecne významné rozdiely. Rozdiely vo výsledkoch žiakov podľa vyučovacieho jazyka bývajú, predovšetkým po zverejnení výsledkov testovania, pomerne diskutovanou témou. Preto sme sa rozhodli venovať pozornosť rozdielom vo výsledkoch žiakov z Testovania 5 podľa vyučovacieho jazyka, uskutočniť hlbšiu analýzu výsledkov žiakov podľa vyučovacieho jazyka z tohto testovania tak, aby bolo možné urobiť čo najobjektívnejšie závery. Pre zabezpečenie objektívnosti komparácie sme do výskumnej vzorky vybrali len žiakov z obcí so zmiešaným obyvateľstvom. V príspevku chceme predstaviť stručnú históriu Testovania 5 a komparáciu výsledkov žiakov z matematiky podľa vyučovacieho jazyka v rámci Testovania 5, ktoré sa uskutočnilo dňa 23. novembra 2016 vo všetkých plnoorganizovaných ZŠ.

História Testovania 5

Prípravy na celoslovenské testovanie žiakov 5. ročníka ZŠ NÚCEM realizoval na vzorkách žiakov 4. a 5. ročníka ZŠ od roku 2011. V rámci jednotlivých nižšie uvedených testovaní boli žiaci s vyučovacím jazykom slovenským testovaní z matematiky a zo slovenského jazyka a literatúry. V základných školách s vyučovacím jazykom maďarským boli žiaci testovaní z matematiky v maďarskom jazyku a z maďarského jazyka a literatúry.

Nakoľko sa v príspevku venujeme porovnaniu výsledkov žiakov z matematiky, počty žiakov zapojených do testovania uvádzame len za matematiku.

V rámci projektu *Hodnotenie kvality vzdelávania na základných a stredných školách v SR v kontexte prebiehajúcej reformy vzdelávania* (ITMS kód 26110130309; ďalej len HKV), ktorého riešiteľom bol NÚCEM, sme uskutočnili dve pilotné testovania žiakov na výstupe zo vzdelávacieho stupňa ISCED 1 v dvoch etapách. Prvá etapa sa uskutočnila v roku 2011 na reprezentatívnej vzorke žiakov 4. ročníka (z matematiky 1 422 žiakov s vyučovacím jazykom slovenským a 623 žiakov s vyučovacím jazykom maďarským) a druhá etapa v roku 2012 taktiež na reprezentatívnej vzorke žiakov 4. ročníka ZŠ (z matematiky 1 836 žiakov s vyučovacím jazykom slovenským a 773 žiakov s vyučovacím jazykom maďarským).

V rámci hlavnej činnosti NÚCEM sme realizovali niekoľko väčších testovaní z matematiky a niekoľko tzv. pilotných testovaní.

Prípravu Testovania 5 sme v rámci hlavnej činnosti NÚCEM začali tzv. pilotným overovaním testovacích nástrojov pre Testovanie 5 realizovaným v októbri a novembri roku 2012. Do tohto testovania sme vybrali celkovo 36 základných škôl s vyučovacím jazykom slovenským v rámci celého územia Slovenskej republiky (ďalej len ZŠ s VJS). Z matematiky bolo testovaných celkovo 1 390 žiakov len zo ZŠ s VJS.

Ďalšie väčšie pilotné testovanie sme realizovali 13. novembra 2013 pod názvom pilotné testovanie žiakov 5. ročníka ZŠ (ďalej len T5-2013), do ktorého sme vybrali celkovo 89 ZŠ, z toho bolo 72 ZŠ s VJS a 17 ZŠ s vyučovacím jazykom maďarským (ďalej len VJM). Celkovo bolo z matematiky v rámci T5-2013 testovaných 2 019 žiakov, z toho 1 499 žiakov zo ZŠ s VJS a 520 žiakov zo ZŠ s VJM.

Overovania testovacích nástrojov na menších vzorkách, ktoré predchádzali väčším, nižšie uvedeným testovaniam, sme pravidelne realizovali na vzorkách škôl, celkovo na cca 2 000 žiakoch 4. ročníka (v júni) a 5. ročníka (v októbri) z plnoorganizovaných ZŠ v rámci celej SR. Ich cieľom bolo overiť testové položky určené na riadne termíny testovaní (realizované v novembri príslušného roka), čas na vypracovanie testu, zrozumiteľnosť a správnosť prekladu do maďarského jazyka a pod.

Prvé väčšie testovanie žiakov 5. ročníka ZŠ sme uskutočnili 12. novembra 2014 (ďalej len T5-2014). Do tohto testovania sa zapojilo celkovo 116 ZŠ, z toho 99 ZŠ s VJS a 17 ZŠ s VJM. Celkovo bolo z matematiky testovaných 3 564 žiakov, z toho 3 144 zo ZŠ s VJS a 420 žiakov zo ZŠ s VJM. Táto vzorka ZŠ a žiakov bola rozdelená do troch skupín: 1. 1. Stratifikovaný výber, 2. ZŠ s nižšou úspešnosťou v T9 (išlo o vybrané školy z Košického, Prešovského, Banskobystrického a Nitrianskeho kraja) a 3. Žiaci s najslabšími vzdelávacími výsledkami (žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia).

V rámci stratifikovaného výberu ZŠ bolo z matematiky testovaných 2 372 žiakov.

25. novembra 2015 sme realizovali celoslovenské testovanie žiakov 5. ročníka ZŠ (ďalej len T5-2015), ktoré sa uskutočnilo celkovo na 1 457 ZŠ v celej SR, z toho bolo 1 316 ZŠ s VJS, 126 ZŠ s VJM, 14 ZŠ s VJS a VJM a 1 ZŠ s VJU. Testovania sa zúčastnila len vybraná vzorka žiakov so zdravotným znevýhodnením a nezúčastnili sa žiaci s mentálnym postihnutím. Z matematiky bolo testovaných celkovo 43 134 žiakov, z toho 40 344 žiakov písalo test v slovenskom jazyku a 2 790 žiakov v maďarskom jazyku.

Do celoslovenského testovania žiakov 5. ročníka ZŠ (T5-2016) bolo zapojených celkovo 1 485 ZŠ, z toho 1 344 ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským, 125 ZŠ s vyučovacím jazykom maďarským, 15 ZŠ s vyučovacím jazykom slovenským a maďarským a 1 ZŠ s vyučovacím jazykom ukrajinským. Po prvýkrát sa na Testovaní 5 zúčastnili aj žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami, konkrétne žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia a žiaci so zdravotným znevýhodnením, okrem žiakov s mentálnym postihnutím.

Cieľ testovania matematiky v rámci Testovania 5

Cieľom Testovania 5 je monitorovanie úrovne vedomostí a zručností žiakov a získanie objektívnych informácií o ich výkone pri vstupe na 2. stupeň ZŠ, ako aj poskytnutie spätnej väzby školám o pripravenosti žiakov na prechod z 1. na 2. vzdelávací stupeň na ZŠ (z ISCED 1 na ISCED 2). Zároveň by mali tieto celoštátne výsledky predstavovať vstupné údaje pri výpočte pridanej hodnoty vo vzdelávaní na základných školách na Slovensku. Cieľom testovania matematiky je overiť vedomosti a zručnosti, ktoré žiaci nadobudli na 1. stupni ZŠ. Pre Testovanie 5 pripravujeme testy relatívneho výkonu, tzv. NR testy (norm-referenced), ktoré rozlišujú žiakov podľa ich výkonov v teste. Cieľom takéhoto testu je vzájomne porovnať výsledky žiakov. V rozlišovacom teste očakávame priemernú úspešnosť 50 – 60 % a reliabilitu viac ako 0,8.

Úlohy v teste z matematiky sú zamerané na porozumenie textu, overovanie hĺbky vedomostí a zručností, aplikáciu poznatkov v praktických súvislostiach a taktiež na logické myslenie. Súčasťou úloh sú tabuľky a grafy. Z obsahového hľadiska test z matematiky rešpektuje obsah vzdelávania a výkonový štandard deklarovaný v Štátnom vzdelávacom programe (Vzdelávacia oblasť: Matematika a práca s informáciami) Príloha ISCED 1, schválenom Ústrednou predmetovou komisiou v roku 2009. Test z matematiky pre žiakov s VJS je obsahovo identický s testom pre žiakov s VJM, pričom test je len preložený do maďarského jazyka.

Celkové výsledky žiakov z matematiky podľa vyučovacieho jazyka v T5-2016

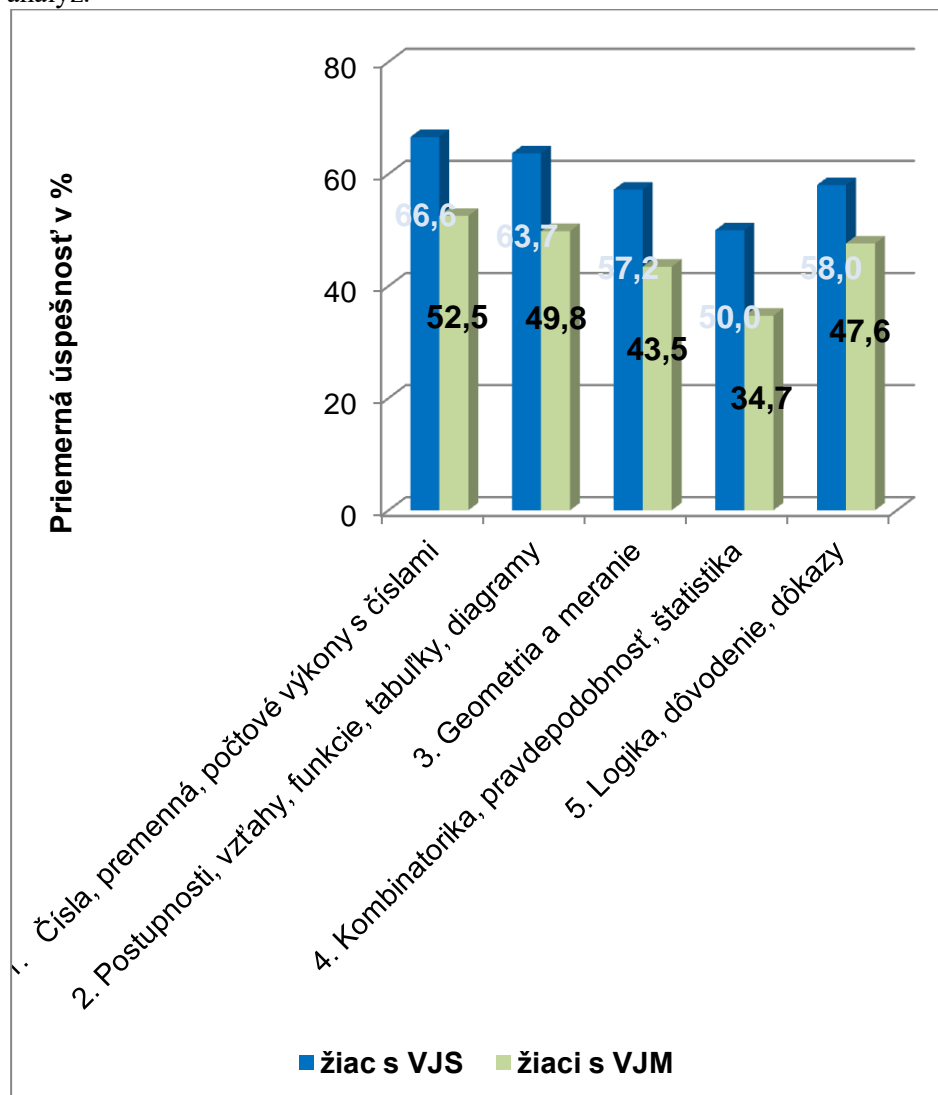
V rámci T5-2016 riešilo test z matematiky celkovo 45 286 žiakov, pričom priemerná úspešnosť žiakov bola **62,3 %** a reliabilita testu 0,9. Test z matematiky v slovenskom jazyku písalo 42 386 žiakov (93,6 %), ostatní žiaci (6,4 %) písali test preložený do maďarského jazyka. Žiaci s VJS dosiahli priemernú úspešnosť 63,2 % a žiaci s VJM 48,8 %. Napriek evidentnému rozdielu v celkovej hodnote priemernej úspešnosti (14, 4 %), vo výsledkoch žiakov podľa vyučovacieho jazyka aj vzhľadom na počty žiakov neboli identifikované vecne významné rozdiely.

Komparácia výsledkov z matematiky podľa vyučovacieho jazyka v T5-2016

V tejto časti sa budeme venovať porovnaniu výsledkov z matematiky žiakov s VJS s výsledkami žiakov s VJM z hľadiska: obsahu matematiky, t. j. podľa tematických okruhov matematiky pre 1. stupeň ZŠ (ISCED 1); pohlavia; známky; kraja a taktiež z hľadiska sociálneho prostredia. Pre uskutočnenie objektívnej komparácie výsledkov žiakov z T5-2016 podľa vyučovacieho jazyka **sme do výskumnej vzorky vybrali len žiakov z obcí so zmiešaným obyvateľstvom (obce so žiakmi s VJM)**. Do výskumnej vzorky sme nezaradili žiakov z obcí nad 100 000 obyvateľov (Bratislava a Košice), kde sú žiaci s VJS a VJM vo výraznom nepomere. Celkovo sme do tejto výskumnej vzorky zaradili 6 467 žiakov, z toho 3 613 žiakov s VJS a 2 854 žiakov s VJM. Priemerné úspešnosti danej výskumnej vzorky uvádzané v tomto príspevku z vyššie uvedených dôvodov nekorešponujú s celkovými priemernými úspešnosťami celého súboru testovaných žiakov v rámci celoslovenského testovania žiakov 5. ročníka ZŠ, uvedenými v tlačovej správe, v prezentácii, ako aj v správe za T5-2016, ktoré sú zverejnené na internetovom sídle NÚCEM http://www.nucem.sk/sk/testovanie_5.

Celková priemerná úspešnosť **v jednotlivých tematických okruhoch** podľa Štátneho vzdelávacieho programu tejto výskumnej vzorky bola nasledujúca: 1. Čísla, premenná, početové výkony s číslami – 60,4 %, 2. Postupnosti, vzťahy, funkcie, tabuľky, diagramy – 57,6 %, 3. Geometria a meranie – 51,1 %, 4. Kombinatorika, pravdepodobnosť, štatistika – 43,2 %, 5. Logika, dôvodenie, dôkazy – 53,4 %. Porovnanie priemernej úspešnosti žiakov s VJS a VJM v jednotlivých tematických okruhoch uvádzame v grafe 1. Rozdiely v priemernej úspešnosti žiakov s VJS a žiakov s VJM sú zrejmé z grafu v rámci každého tematického okruhu. Na základe štatistických ukazovateľov môžeme konštatovať, že žiaci s VJS dosiahli mierne vecne významne vyššiu úspešnosť ako žiaci s VJM, a to v tematických okruhoch *čísla, premenná, početové výkony s číslami; geometria a meranie;*

kombinatorika, pravdepodobnosť, štatistika. Konkrétne testové položky, ktoré žiakom s VJM spôsobili najväčšie problémy, budú predmetom ďalších analýz.

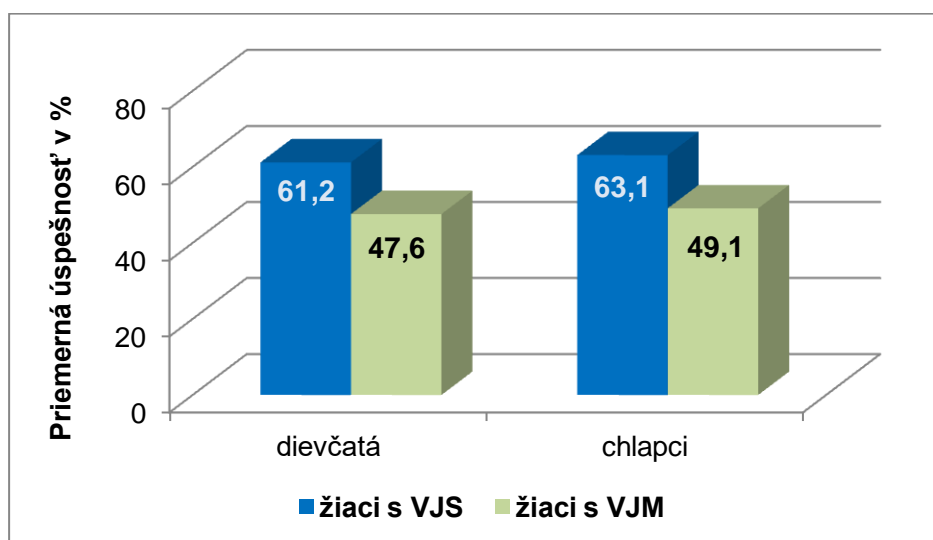
Graf 1: Priemerná úspešnosť žiakov podľa vyučovacieho jazyka a tematických okruhov

Počty žiakov a priemernú úspešnosť **podľa vyučovacieho jazyka a pohlavia** v rámci tejto výskumnej vzorky uvádzame v tabuľke 1. Dievčatá a chlapci dosiahli celkovo porovnateľnú úspešnosť.

Tab. 1: Počet a priemerná úspešnosť žiakov podľa vyučovacieho jazyka a pohlavia

Pohlavie	Žiaci s VJS		Žiaci s VJM		Spolu		Priemerná úspešnosť v %
	N	N v %	N	N v %	N	N v %	
Dievčatá	1 748	48,4	1 400	49,1	3 148	48,7	55,2
Chlapci	1 865	51,6	1 454	50,9	3 319	51,3	57,0
Spolu	3 313	100,0	2 854	100,0	6 467	100,0	

Porovnanie priemernej úspešnosti žiakov s VJS a s VJM podľa pohlavia uvádzame v grafe 2. Dievčatá a chlapci zo ZŠ s VJM dosiahli porovnateľnú celkovú priemernú úspešnosť. Na základe štatistických ukazovateľov môžeme konštatovať, že dievčatá aj chlapci s VJS dosiahli mierne vecne významne vyššiu úspešnosť v porovnaní s dievčatami a chlapcami s VJM.

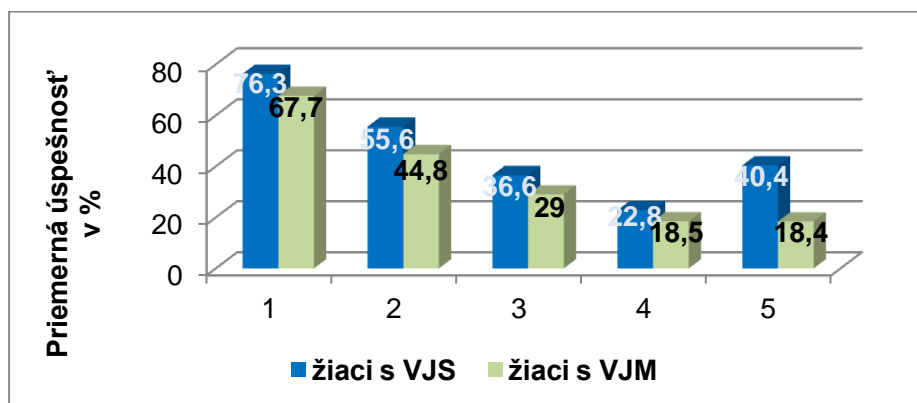
Graf 2: Priemerná úspešnosť žiakov podľa vyučovacieho jazyka a pohlavia

Počty žiakov a priemernú úspešnosť podľa vyučovacieho jazyka a známky na konci 4. ročníka ZŠ v rámci tejto výskumnej vzorky uvádzame v tabuľke 2.

Tab. 2: Počet a priemerná úspešnosť žiakov podľa vyučovacieho jazyka a známky

Známka	Žiaci s VJS		Žiaci s VJM		Spolu		Priemerná úspešnosť v %
	N	N v %	N	N v %	N	N v %	
1	1 863	51,6	1 250	43,8	3 113	48,1	72,8
2	1 068	29,6	689	24,1	1 757	27,2	51,4
3	484	13,4	515	18,0	999	15,4	32,7
4	169	4,7	351	12,3	520	8,0	19,9
5	8	0,2	23	0,8	31	0,5	24,1
Neuvedená	21	0,6	26	0,9	47	0,7	
Spolu	3 613	100,0	2 854	100,0	6 467	100,0	

Porovnanie priemernej úspešnosti žiakov s VJS s výsledkami žiakov s VJM podľa známky uvádzame v grafe 3. Z grafu je zrejmé, že v rámci tejto výskumnej vzorky je najväčší percentuálny rozdiel v úspešnosti žiakov hodnotených známkou 5 (ďalej len päťkárov). Na základe štatistických ukazovateľov však neboli vecne významné rozdiely medzi päťkármi s VJS a päťkármi s VJM. Mierne vecne významné rozdiely sa preukázali medzi skupinami jednotkárov a dvojkárov. Medzi ostatnými skupinami žiakov podľa známky neboli vecne významné rozdiely.

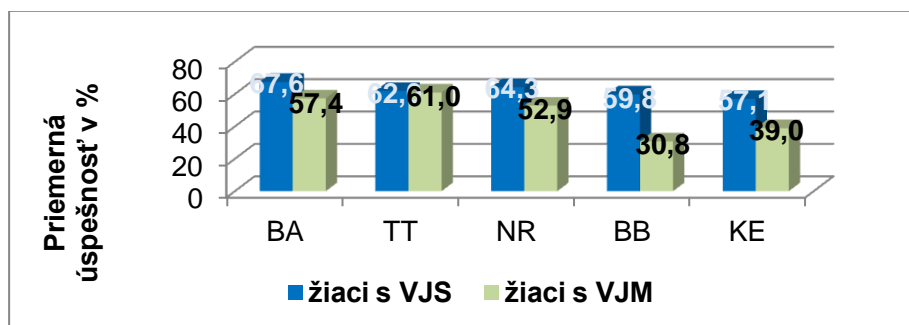
Graf 3: Priemerná úspešnosť žiakov podľa vyučovacieho jazyka a známky

Počty žiakov a priemernú úspešnosť podľa vyučovacieho jazyka a kraja v rámci tejto výskumnej vzorky uvádzame v tabuľke 2. Je potrebné zdôrazniť, že ide o kraje, v ktorých sa nachádzajú obce so zmiešaným obyvateľstvom.

Tab. 2: Počet a priemerná úspešnosť žiakov podľa vyučovacieho jazyka a kraja

Kraj	žiaci s VJS		žiaci s VJM		spolu		Priemerná úspešnosť v %
	N	N v %	N	N v %	N	N v %	
BA	244	6,8	27	0,9	271	4,2	66,6
TT	632	17,5	807	28,3	1 469	22,3	61,4
NR	1 515	41,9	986	34,5	2 501	38,7	59,8
BB	693	19,2	638	22,4	1 331	20,6	45,9
KE	529	14,6	396	13,9	925	14,3	49,3
Spolu	3 613	100,0	2 854	100,0	6 467	100,0	

Porovnanie priemernej úspešnosti žiakov s VJS a výsledkami žiakov s VJM v krajoch, v ktorých sa nachádzajú obce so zmiešaným obyvateľstvom, uvádzame v grafe 4. Najmenší rozdiel v priemernej úspešnosti medzi výsledkami žiakov s VJS a výsledkami žiakov s VJM bol v Trnavskom kraji. Pomerne veľký rozdiel (18,1 %) je medzi žiakmi podľa vyučovacieho jazyka v rámci Košického kraja. Na základe štatistických ukazovateľov však rozdiely vo výsledkoch žiakov z Košického a taktiež z Bratislavského kraja neboli vecne významné. Medzi výsledkami žiakov s VJS a žiakov s VJM z Nitrianskeho kraja bol identifikovaný mierne vecne významný rozdiel. Medzi výsledkami žiakov s VJS a žiakov s VJM z Banskobystrického kraja bol identifikovaný silne vecne významný rozdiel.

Graf 4: Priemerná úspešnosť žiakov podľa vyučovacieho jazyka a kraja

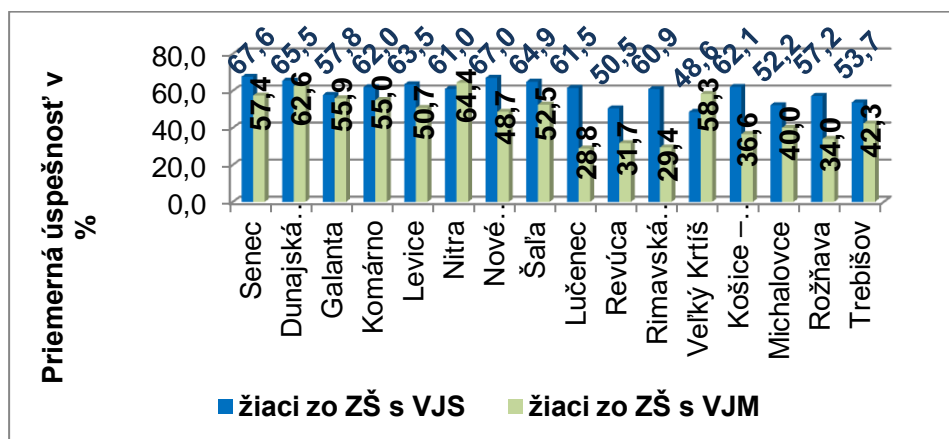
V nasledujúcej časti uvádzame porovnanie úspešnosti tejto výskumnej vzorky podľa vyučovacieho jazyka **a okresov, kde sa nachádzajú len obce so zmiešaným obyvateľstvom**. Počty žiakov podľa vyučovacieho jazyka a podľa okresov uvádzame v tabuľke 4. Z údajov uvedených v tabuľke sa javí, že napr. v okrese Michalovce je celkovo nízky počet žiakov s VJS. Je potrebné si uvedomiť, že z dôvodu čo najobjektívnejšej komparácie výsledkov z hľadiska vyučovacieho jazyka aj v rámci tohto okresu boli do výskumnej vzorky vybrané len obce so zmiešaným obyvateľstvom.

Tab. 4: Počet žiakov podľa vyučovacieho jazyka a okresov

Okresy	Žiaci s VJS		Žiaci s VJM		Spolu	
	N	N v %	N	N v %	N	N v %
Senec	244	6,8	27	0,9	271	4,2
Dunajská Streda	340	9,4	607	21,3	947	14,6
Galanta	292	8,1	200	7,0	492	7,6
Komárno	309	8,6	491	17,2	800	12,4
Levice	519	14,4	148	5,2	667	10,3
Nitra	37	1,0	22	0,8	59	0,9
Nové Zámky	406	11,2	221	7,7	627	9,7
Šaľa	244	6,8	104	3,6	348	5,4
Lučenec	404	11,2	177	6,2	581	9,0
Revúca	68	1,9	127	4,4	195	3,0
Rimavská Sobota	198	5,5	310	10,9	508	7,9
Veľký Krtíš	23	0,6	24	0,8	47	0,7
Košice-okolie	125	3,5	64	2,2	189	2,9
Michalovce	48	1,3	90	3,2	138	2,1
Rožňava	234	6,5	91	3,2	325	5,0
Trebišov	122	3,4	151	5,3	273	4,2
Spolu	3 613	100,0	2 854	100,0	6 467	100,0

Porovnanie priemernej úspešnosti žiakov s VJS s výsledkami žiakov s VJM v okresoch, v ktorých sa nachádzajú obce so zmiešaným obyvateľstvom, uvádzame v grafe 5. V okresoch Nitra a Veľký Krtíš dosiahli žiaci s VJM vyššiu priemernú úspešnosť ako žiaci s VJS. Rozdiely neboli vecne významné. V ostatných okresoch dosiahli vyššiu priemernú úspešnosť žiaci s VJS. Na základe štatistických ukazovateľov rozdiely vo výsledkoch

žiacov podľa vyučovacieho jazyka z okresov Levice a Šaľa boli mierne vecne významné, z okresu Nové Zámky boli stredne vecne významné a z okresov Lučenec a Rimavská Sobota boli rozdiely silne vecne významné. V ostatných okresoch neboli rozdiely v priemerných úspešnostiach podľa vyučovacieho jazyka vecne významné.

Graf 5: Priemerná úspešnosť žiakov podľa vyučovacieho jazyka vo vybraných okresoch

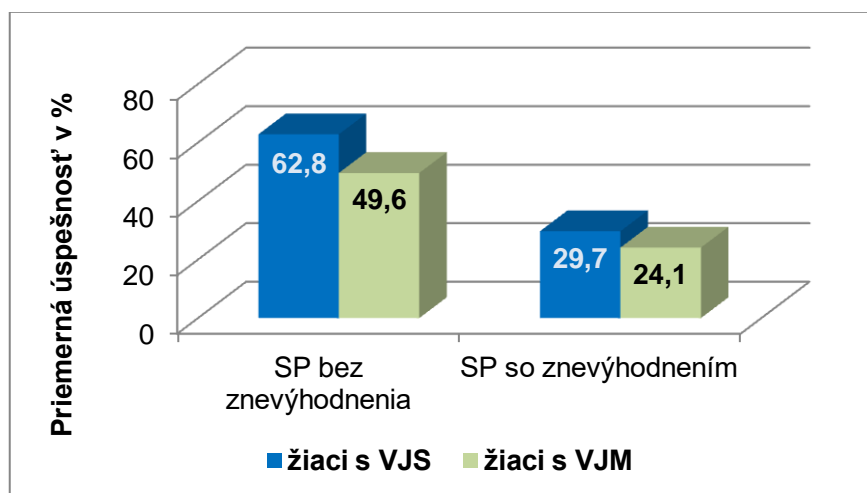
Počty žiakov a priemernú úspešnosť podľa vyučovacieho jazyka a sociálneho prostredia v rámci tejto výskumnej vzorky uvádzame v tabuľke 5.

Tab. 5: Počet a priemerná úspešnosť žiakov podľa vyučovacieho jazyka a sociálneho prostredia

Sociálne prostredie	Žiaci s VJS		Žiaci s VJM		Spolu		Priemerná úspešnosť v %
	N	N v %	N	N v %	N	N v %	
SP bez znevýhodnenia	3 551	98,3	2 714	95,1	6 265	96,9	57,1
SP so znevýhodnením	62	1,7	140	4,9	202	3,1	25,8
Neuvedené	0	0,0	0	0,0	0	0,0	
Spolu	3 613	100,0	2 854	100,0	6 467	100,0	

Porovnanie priemernej úspešnosti žiakov s VJS a VJM podľa sociálneho prostredia uvádzame v grafe 6. Z grafu je zrejmé, že medzi výsledkami žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia podľa vyučovacieho jazyka boli malé

rozdiely, ktoré na základe štatistických ukazovateľov neboli vecne významné. Medzi výsledkami žiakov s VJS a žiakov s VJM, ktorí nežijú v sociálne znevýhodnenom prostredí, bol identifikovaný mierne vecne významný rozdiel. Z grafu je vidno, že rozdiel bol 13,2 %.

Graf 6: Priemerná úspešnosť žiakov podľa vyučovacieho jazyka a sociálneho prostredia

Záver

V tomto príspevku sme chceli odbornej verejnosti poskytnúť relevantné výsledky a porovnania úspešností žiakov z matematiky podľa vyučovacieho jazyka z viacerých hľadísk tak, aby bolo možné vytvoriť objektívny názor na rozdiely vo výsledkoch, nielen na základe celkovej priemernej úspešnosti žiakov v celoslovenskom testovaní žiakov 5. ročníka ZŠ v školskom roku 2016/2017. V T5-2015 dosiahli žiaci s VJS (93,3 % z celkového počtu testovaných žiakov) priemernú úspešnosť 63,2 % a žiaci s VJM (6,4 % z celkového počtu testovaných žiakov) dosiahli priemernú úspešnosť 48,8 %. Považujeme za potrebné zdôrazniť, že **v celkových výsledkoch** žiakov podľa vyučovacieho jazyka, aj vzhľadom na počty žiakov, **neboli identifikované vecne významné rozdiely**.

Z výsledkov výskumnej vzorky, do ktorej sme vybrali len žiakov z obcí so zmiešaným obyvateľstvom v rámci celej SR, je možné konštatovať nasledujúce:

- Podľa obsahu učiva matematiky dosiahli žiaci s VJM, podobne ako žiaci s VJS, najvyššiu úspešnosť v položkách z tematického okruhu *číslo, premenná, početové výkony s číslami* a najnižšiu úspešnosť v položkách z okruhu *kombinatorika, pravdepodobnosť, štatistika*. Najväčšie rozdiely

medzi výsledkami žiakov s VJS a žiakov s VJM boli v rámci tematického okruhu *kombinatorika, pravdepodobnosť, štatistika*, kde bol rozdiel medzi úspešnosťami až 15,3 % a bol mierne vecne významný.

- Podľa známky z matematiky vo 4. ročníku ZŠ dosiahli žiaci s VJM očakávanú úspešnosť, pričom so stúpajúcou číselnou hodnotou známky klesala hodnota priemernej úspešnosti.
- Podľa kraja dosiahli žiaci s VJM najnižšiu priemernú úspešnosť v BB kraji, kde boli zároveň aj najväčšie rozdiely (29,0 %) medzi žiakmi s VJM a žiakmi s VJS. Rozdiel bol silne vecne významný.
- Podľa okresu dosiahli žiaci s VJM najnižšiu priemernú úspešnosť v okresoch Lučenec, Revúca a Rimavská Sobota. V týchto okresoch boli aj výrazné rozdiely v priemernej úspešnosti žiakov s VJS a VJM. V okrese Lučenec bol rozdiel 32,7 %, v okrese Rimavská Sobota 31,5 %, pričom rozdiely boli silne vecne významné. Rozdiel o viac ako 20 % bol aj v okresoch Košice - okolie a Rožňava. Ide zároveň o okresy s vysokou mierou nezamestnanosti. Keďže v rámci prípravy databázy testovaných žiakov sme nezisťovali informácie o zamestnanosti/nezamestnanosti rodičov, je možné len na základe vysokej miery nezamestnanosti v daných okresoch predpokladať možný vplyv na výsledky žiakov v rámci T5-2016.
- Podľa sociálneho prostredia *sa nepotvrdilo*, že nižšia úspešnosť žiakov s VJM by mohla byť spôsobená práve vyšším počtom žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Z doposiaľ uskutočnených testovaní sa *nepreukázalo*, že by príčina mohla spočívať v preklade testu do MJ alebo nedostatku času na vypracovanie testu. Pri overovaní testov v rámci pilotných testovaní len zanedbateľné percento žiakov potrebovalo predĺženie testovacieho času. Väčšinou išlo o žiakov hodnotených známkou 1 na polročnom či koncoročnom vysvedčení, ktorí si potrebovali skontrolovať úplnosť vypracovania testu.

Testovanie vedomostí a zručností žiakov ďalej ukázalo, že v rámci vyučovania matematiky na primárnom stupni vzdelávania je žiaduce pri riešení jednoduchých i zložitejších úloh s reálnym, ako aj s matematickým kontextom viesť žiakov k dôslednému čítaniu zadania úloh a k získavaniu skúseností s významom matematizácie reálnej situácie. Pri riešení zložitejších úloh je dôležité vytvoriť priestor na rozanalýzovanie úlohy a určiť kroky, ktoré majú žiaci urobiť pre úspešné vyriešenie úlohy. Odporúčame učiteľom, bez ohľadu na skutočnosť, či sa podobné typy úloh nachádzajú alebo nenachádzajú v učebniciach a pracovných zošitoch, zaradiť do vyučovania matematiky úlohy, v ktorých majú žiaci zdôvodňovať riešenie a svoj postup riešenia, viac aplikačných úloh vyššej kognitívnej úrovne, úlohy s tabuľkami a stĺpcovými diagramami a pod. Okrem samotných matematických poznatkov je nevyhnutné zvládnutie čítania s porozumením. Na základe skúseností z pravidelných

pilotných testovaní na školách po celom Slovensku odporúčame viesť žiakov k samostatnému čítaniu zadaní a najmä k samostatnému riešeniu úloh na vyučovaní i pri domácej príprave na vyučovanie. Tieto odporúčania sa týkajú aj žiakov s VJS a vychádzajú nielen z výsledkov T5-2016, ale aj z výsledkov spomenutých pilotných testovaní. Odporúčame učiteľom rešpektovať obsah vzdelávania a výkonový štandard deklarovaný v Štátnom vzdelávacom programe a nepodceňovať učivo z tematického celku *riešenie aplikačných úloh a úloh rozvíjajúcich špecifické matematické myslenie*, nakoľko úlohy z tohto tematického celku budú súčasťou aj nasledujúcich testovaní.

Na základe vyššie uvedených zistení je potrebné zamyslieť sa nad príčinami rozdielov v úspešnostiach žiakov podľa vyučovacieho jazyka, zapojiť do ich zisťovania učiteľov, riaditeľov škôl, metodikov a ďalších odborníkov z pedagogických fakúlt a vedeckých inštitúcií, ale predovšetkým zamyslieť sa nad možným odstránením týchto rozdielov.

Prevažnú časť tohto príspevku sme sa rozhodli publikovať i v maďarskom jazyku v časopise Fórum, ktorý je určený pre maďarskú odbornú a vedeckú verejnosť na Slovensku a v Maďarsku, zameraný na výskumy týkajúce sa maďarskej menšiny na Slovensku. Príspevok v maďarskom jazyku by mal byť zverejnený ešte v tomto kalendárnom roku. Považujeme za žiaduce s výsledkami nášho výskumu oboznámiť nielen maďarsky, ale aj slovensky hovoriacu odbornú verejnosť. Taktiež pripravujeme príspevok, v ktorom sa budeme venovať analýze výsledkov testových položiek, v ktorých sme zaznamenali najväčšie rozdiely v úspešnosti žiakov s VJS a žiakov s VJM.

LITERATÚRA:

- ALFÖLDYOVÁ, I. a kol. 2017. *Testovanie 5-2016. Priebeh, výsledky, analýzy*. Výskumná správa. Bratislava : NÚCEM, 2017. 71 s. Dostupné na: http://www.nucem.sk/documents/46/testovanie_5_2016/Spr%C3%A1va_T5-2016_final.pdf.
- ALFÖLDYOVÁ, I. – FICEK, T. 2017. *A magyar és a szlovák tanítási nyelvű alapiskolák ötödik évfolyamában végzett tudásszintmérés (Tesztelés: T5-2016) eredményeinek összehasonlítása*. In: Katedra, roč. XXV., č. 1, s. 11-14. ISSN 13335-6445.
- FICEK, T. 2017. *Testovanie 5-2016. Správa zo štatistického spracovania testu z matematiky žiakov podľa vyučovacieho jazyka*. Bratislava: NÚCEM, 2017 (interný materiál).
- Rámcový učebný plán pre základné školy s vyučovacím jazykom národnostných menšín. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2009. Dostupné na: http://www.statpedu.sk/sites/default/files/dokumenty/statny-vzdelavaci-program/rup1_vjn.pdf.

- Rámcový učebný plán pre základné školy s vyučovacím jazykom slovenským. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2009. Dostupné na: http://www.statpedu.sk/sites/default/files/dokumenty/statny-vzdelavaci-program/rup1_sj.pdf.
- Štátny vzdelávací program. Matematika. Príloha ISCED 1. Bratislava : Štátny pedagogický ústav, 2009. 35 s. Dostupné na: http://www.statpedu.sk/files/documents/svp/1stzs/isced1/vzdelavacie_oblasti/matematika_isced1.pdf.
- Testovanie 5-2016. Priebeh, výsledky a analýzy. On line: http://www.nucem.sk/documents/46/testovanie_5_2016/Spr%C3%A1va_T5-2016_final.pdf.
- Výsledky celoslovenského testovania žiakov 5. ročníka ZŠ v školskom roku 2016/2017. Bratislava: NÚCEM, 2017. Dostupné na: http://www.nucem.sk/documents/46/testovanie_5_2016/tlacova_sprava/TS_T5_2016_FINAL.pdf.
- Výsledky testovania žiakov 5. ročníka ZŠ v školskom roku 2016/2017. Prezentácia. Bratislava: NÚCEM, 2017. Dostupné na: http://www.nucem.sk/documents/46/testovanie_5_2016/prezentacia/Prezent%C3%A1cia_vysledky_T5-2016_26_január2017.pdf.

Ingrid Alföldyová je absolventkou interného magisterského štúdia v študijnom odbore učiteľstvo pre I. stupeň základnej školy na Pedagogickej fakulte UK v Bratislave. V roku 2000 získala na Pedagogickej fakulte UMB v Banskej Bystrici v študijnom odbore pedagogika akademický titul doktor pedagogiky. Vedecko-akademickú hodnosť na Pedagogickej fakulte UMB v Banskej Bystrici v študijnom odbore predškolská a elementárna pedagogika získala po obhájení dizertačnej práce na tému Rozširujúce učivo matematiky v primárnom vzdelávaní. V minulosti pracovala ako učiteľka v materskej škole a po ukončení vysokoškolského štúdia ako učiteľka na I. stupni základnej školy. Od roku 2002 pôsobila v Štátnom pedagogickom ústave a od roku 2008 v Národnom ústave certifikovaných meraní vzdelávania. Je koordinátorkou tvorby testov a banky úloh z matematiky a matematickej gramotnosti pre ISCED 1. Vo svojej publikačnej činnosti sa venuje predovšetkým analýzám výsledkov žiakov z matematiky v rámci Testovania 5.

Tomáš Fícek je absolventom magisterského stupňa študijného programu sociológia FF Trnavskej univerzity v Trnave (2010). V minulosti pracoval pre ŠÚ SR na Sčítaní obyvateľov, domov a bytov 2011 ako gestor obvodu Trnava. Od roku 2013 pôsobí v Národnom ústave certifikovaných meraní vzdelávania ako výskumný a vývojový zamestnanec pre štatistické analýzy a hodnotenie

výsledkov meraní. Zaoberá sa spracovaním národných meraní EČ MS, T9, T5, výberom vzorky a vyhodnocovaním pilotných testovani, ako aj spracovaním výsledkov žiakov špecifických skupín (žiaci so zdravotným znevýhodnením, žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia atď.).

PaedDr. Ingrid Alföldyová, PhD.

výskumný a vývojový zamestnanec, koordinátor tvorby testov a banky úloh z matematiky a matematickej gramotnosti pre ISCED 1
Pracovisko: Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania, Žehrianska 9,
851 07 Bratislava
Bydlisko: Bratislava
E-mail: ingrid.alfoldyova@nucem.sk

Mgr. Tomáš Ficek

výskumný a vývojový zamestnanec pre štatistické analýzy a hodnotenie výsledkov meraní
Pracovisko: Národný ústav certifikovaných meraní vzdelávania, Žehrianska 9,
851 07 Bratislava
Bydlisko: Partizánske
E-mail: tomas.ficek@nucem.sk

SPRÁVY

Prečo sa stať členom Slovenskej pedagogickej spoločnosti

Slovenská pedagogická spoločnosť pri Slovenskej akadémii vied je dobrovoľné výberové združenie vedeckých a odborných pracovníkov v oblasti pedagogických vied. Cieľom spoločnosti je podporovať rozvoj pedagogiky ako vednej disciplíny, šíriť pedagogické poznatky vo verejnosti, pomáhať svojim členom pri ich odbornom a vedeckom raste a prispievať tak k skvalitňovaniu vzdelávacej praxe na Slovensku.

Členstvo v Slovenskej pedagogickej spoločnosti poskytuje niekoľko výhod. Prvou je informovanosť o pedagogickom dianí a jeho trendoch doma i vo svete, nasledujú príležitosti na spoluprácu v existujúcich sekciách spoločnosti, prípadne možnosť formovať nové sekcie.

Členovia spoločnosti majú možnosť prednostného publikovania svojich kvalitných a originálnych vedeckých príspevkov, zaujímavých recenzií alebo iných informácií v slovenskom jazyku v časopise našej spoločnosti Pedagogika.sk, pri dodržaní pravidiel objektivity recenzného procesu v rámci zachovania kvality.

Slovenská pedagogická spoločnosť poskytuje svojim členom zvýhodnený prístup ku kľúčovým aktivitám Európskej spoločnosti pre výskum vo vzdelávaní (EERA, tu: <http://www.eera-ecer.de/about/>).

- 1) Zvýhodnené vložné na konferencie ECER (každoročne koncom augusta alebo začiatkom septembra).
- 2) Možnosť účasti na Letných školách pre začínajúcich výskumníkov (<http://www.eera-ecer.de/season-schools/>).
- 3) Bezplatný prístup k časopisu EERA, poskytnutý vydavateľom časopisu EERJ, Sage (<http://journals.sagepub.com/home/eer>).

Pestrosť informácií, aktivít, výziev a príležitostí na spoluprácu môžete posúdiť na stránke našej spoločnosti tu: <http://spaeds.sk/>.

Paulina Koršňáková

Možnosti rozvoja morálnych kompetencií žiakov - seminár pre učiteľov na nižšom sekundárnom stupni vzdelávania

Dňa 13.06.2017 sa na Pedagogickej fakulte UK v Bratislave konal odborný seminár pre učiteľov na nižšom sekundárnom stupni vzdelávania s názvom *Možnosti rozvoja morálnych kompetencií žiakov*. Seminár bol určený učiteľom z praxe, ktorých zaujíma problematika rozvoja morálky žiakov, najmä pre učiteľov etickej výchovy, koordinátorov prevencie, výchovných poradcov. Na seminári sa zúčastnili aj iní pedagogickí a nepedagogickí zamestnanci, ale aj kolegyne a kolegovia z fakulty. Seminár je jedným z výstupov vedeckého projektu KEGA 026UK-4/2015 s názvom: *Morálne postoje detí a dospelých v rodine a škole: aplikovaný výskum a metodický materiál pre učiteľov, výchovných poradcov a koordinátorov prevencie*, ktorý realizujú pracovníci z Katedry pedagogiky a sociálnej pedagogiky z Ústavu pedagogických vied a štúdií Pedagogickej fakulty UK v Bratislave. Cieľom seminára bolo prezentovať hlavné výsledky vedeckého výskumu a pripravovanú metodickú príručku s názvom: *Morálne kompetencie žiakov. Metodická príručka pre učiteľov na nižšom sekundárnom stupni vzdelávania*. Snahou autorov publikácie, ktorými sú Štefánia Ferková, Jitka Prevendárová, Lujza Koldeová, Zlatica Bakošová, Tina Katuščáková, Martin Kuruc, bolo predstaviť učiteľom z praxe návrhy jednotlivých aktivít metodickej príručky, s cieľom následne zapracovať do jej finálnej verzie ich pripomienky, návrhy, postrehy. Metodická príručka pozostáva zo 6-tich kategórií: *sebareflexia, sebaovládanie, zodpovednosť, čestnosť, spolupráca a pomoc druhým, priateľstvo*. Každá kategória obsahuje minimálne 10 aktivít, celkovo ich je v celej príručke 65. Autori pri tvorbe metodickej príručky vychádzali z vlastných nápadov, z učiteľskej, či psychologickéj praxe, pri niektorých sa nechali inšpirovať slovenskými, ale aj zahraničnými odborníkmi. Učiteľia a kolegovia z fakulty mali možnosť si na seminári aj niektoré aktivity reálne vyskúšať. Uvádzame jeden z výrokov účastníčky seminára: „*Príručka ponúka bohatý výber aktivít, modelových situácií, morálnych dilem na rozvoj morálnych kompetencií, sebaopoznanie a sebareflexiu. Verím, že nájde bohaté uplatnenie v praxi. Teším sa na príručku, určite ju využijem aj v práci so študentmi. Prajem všetko dobré a ďakujem za možnosť zúčastniť sa na seminári.*“ (Z. H.) Autori veria, že si príručka nájde svoje uplatnenie nielen v školskej praxi, ale aj v práci s deťmi z iných zariadení, prípadne aj v pregraduálnej príprave budúcich učiteľov.

Štefánia Ferková

Celoslovenská verzia súťaže „Komenský a my“

Osobnosť Jana Amosa Komenského je hlavne starším generáciám pomerne známa. Avšak je potrebné, aby sa o nej dozvedali i mladšie generácie a prostredníctvom nich, aby bola širokospektrálnosť a pokrokovosť jeho myšlienok v povedomí spoločnosti. Súťaž Komenský a my má za cieľ šíriť myšlienky J. A. Komenského témami, ktoré je možné literárne i výtvarne spracovať. Zároveň prostredníctvom súťaže si organizátori **kladú za cieľ prispieť k zvýšeniu historického povedomia našej mladej generácie a podporiť hľadanie samostatných tvorivých riešení z rôznych oblastí života.**

Unia Comenius, ktorá súťaž Komenský a my vytvorila, ju vyhlasuje prostredníctvom Ministerstva školstva, mládeže a telovýchovy Českej republiky pre všetky základné a stredné školy v Českej republike. Na rozdiel slovenské kolo súťaže organizačne i garančne zabezpečuje Katedra pedagogiky PF UKF a pôvodne prioritne oslovovala školy, ktoré nesú v názve meno J. A. Komenského, prípadne sídlia na ulici po ňom pomenovanej, ako aj cvičné základné školy a stredné pedagogické školy UKF v Nitre. Zároveň je súťaž určená i pre iné, dobrovoľne zapojené školy. V priemere sa do súťaže zapája každoročne cca 35-70 škôl a v posledných rokoch sa zapája viac neoslovených než oslovených škôl.

V minulom roku 2016 bol Základnou školou J. A. Komenského Brandýs nad Orlicí a Uniu Comenius vyhlásený už pätnásty ročník súťaže a keďže slovenská podoba súťaže je o ročník nižšie, pätnásty ročník bude vyhlásený túto jeseň (2017). Záštitu nad celoslovenským kolom súťaže a odbornú garanciu prijala pôvodne dekanke PF UKF v Nitre Gabriela Petrová, ako aj súčasná dekanke PF UKF v Nitre Eva Szórádová. Medzi priekopníčky, ktoré začínali súťaž u nás organizovať boli Viera Žbirková, Júlia Ivanovičová a Anna Masariková. Jedným z podporovateľov je aj Nitriansky samosprávny kraj, ktorý sa podieľa na vyhodnotení i pedagógov, ktorí žiakov v ich mimoškolskej činnosti vedú.

Odbornými garantmi súťaže sú okrem menovanej Evy Szórádovej i Jana Přívratská (za Uniu Comenius v Prahe) a Júlia Ivanovičová (za Katedru pedagogiky v Nitre).

Organizační garanti slovenského kola súťaže sú Alexandra Pavličková, Tomáš Turzák (kurátor výtvarnej časti), Renáta Polakovičová (kurátorka literárnej časti) a Dana Kollárová, ktorí súčasne tvoria aj odbornú porotu celoslovenskej výtvarnej a literárnej súťaže. Všetkých zúčastnených nesmierne každoročne teší veľmi kvalitná úroveň súťažiacich prác.

Témy, ktoré odborní garanti vyberajú, sú vždy motivované životom a dielom J. A. Komenského v posledných rokoch to boli napr. výtvarné témy: Krása starnutia, Mesto, Noc a deň, Strom, **O vode: život a smrť, radosť i nešťastie, práca a odpočinok a mnohé iné.** Medzi literárne témy patrili: Voľný čas, Láska a jej podoby, Budú nás učiť počítače?, Čo je to statočnosť, Aké podoby môže mať šťastie, Pravda a lož – dve sestry sú, Keby si bol zvieraťom, chcel by si byť domácim miláčikom alebo tvorom divokým a slobodným?, Človek a masky v ňom, **Akého človeka si môžem vážiť a prečo?, Kto je dnes človekom múdrym – alebo múdrosť v premenách času a mnohé ďalšie témy, spracovávané ako zamyslenie, eseje a úvahy.** Témy sú vždy podložené metodicky motivačnými textami z konkrétnych diel J. A. Komenského.

Úmyslom organizátorov je šíriť myšlienky J. A. Komenského kreatívnym spôsobom, pričom žiaci základných škôl a študenti stredných škôl nenásilnou formou poznávajú pestrosť a pokrokovosť jedného z kľúčových mysliteľov sveta.

Alexandra Pavličková

RECENZIE

DANEK, Ján, DVOŘÁKOVÁ, Miroslava, ŠERÁK, Michal: Andragogika a vzdělávání dospělých: vybrané kapitoly.

Praha: Filozofická fakulta Univerzity Karlovy, 2016. 169 s. ISBN 978-80-73-08694-7.

Rozvoj edukácie dospelých a s ním súvisiaca potreba hlbšieho teoretického skúmania problematiky výchovy, vzdelávania a učenia sa dospelého človeka, ako i prijatie andragogickej koncepcie teórie edukácie dospelých v 2. polovici 20. storočia sa zákonite odráža aj v náraste odbornej literatúry z tejto oblasti. Plne to platí aj pre Českú republiku a Slovensko, ktoré ešte počas spoločnej Československej republiky položili v 90. rokoch 20. storočia základy súčasnej českej a slovenskej andragogiky.

Značná časť odbornej andragogickej literatúry je určená najmä tým, čo sa pripravujú pre výkon rozličných andragogických profesií, pre študentov andragogiky, ako i účastníkom rozličných vzdelávacích kurzov, najmä budúcim lektorom a manažérom vzdelávania. Odbornú andragogickú literatúru i v podobe metodických príručiek však často využívajú mnohí manažéri vzdelávania, lektori, metodici, personalisti, poradenský a sociálno-andragogický pracovníci, aby si rozširovali svoj poznatkový obzor, rozvíjali svoje schopnosti a zručnosti.

V posledných rokoch vyšlo v Českej republike a na Slovensku viacero významných publikácií zameraných na teóriu a prax edukácie dospelých, čo však neznamená, že by potreba a záujem o túto odbornú literatúru boli nasýtené. Doteraz publikované práce z andragogiky rozvíjajú a obohacujú poznanie z oblasti edukácie dospelých, súčasne tiež vyzývajú k jej ďalšiemu skúmaniu. Predstavujú tiež originálny prístup k riešeniu problematiky zo strany jednotlivých autorov. Jednou z takýchto prác je aj publikácia dvojice autorov Miroslavy Dvořákovéj a Michala Šeráka *Andragogika a vzdělávání dospělých: vybrané kapitoly*.

Publikácia Miroslavy Dvořákovéj a Michala Šeráka *Andragogika a vzdělávání dospělých: vybrané kapitoly* má 169 strán a bola vypracovaná na základe 240 českých a zahraničných literárnych zdrojov.

Publikácia má premyslenú štruktúru. Obsahuje deväť, vnútorne ďalej štruktúrovaných, obsahovo logicky na seba nadväzujúcich kapitol. Každá kapitola bola vypracovaná jedným z dvojice autorov, okrem siedmej kapitoly, ktorú vypracovali spoločne. Autorom sa v kapitolách publikácie podarilo uplatniť rovnaký prístup k spracovaniu problematiky, vrátane podobnej štylistiky.

Prvé dve kapitoly majú všeobecnejší, uvádzajúci charakter. V prvej kapitole *Charakter andragogiky jako vědné discipliny* sa autor zaoberá vymedzením pojmu andragogika jej ponímaniu ako vedy, systému vedných disciplín, pričom osobitnú pozornosť venuje ponímaniu andragogiky v českom a slovenskom kontexte.

Druhá kapitola *Vznik a vývoj andragogiky* prehľadným spôsobom približuje genézu vzniku a vývoja andragogiky až po jej súčasné ustanovenie ako vednej disciplíny. Kapitola je spracovaná na základe charakteristiky a interpretácií názorov na vzdelávanie dospelých najvýznamnejších osobností počnúc antickými filozofmi a končiac zakladateľmi a reprezentantmi najvýznamnejších andragogických koncepcií. Oceniť treba aj zaradenie subkapitoly *Súčasný rozvoj teorie vzdělávání dospělých*, ktorá obsahuje stručnú charakteristiku názorov súčasných významných svetových predstaviteľov teórie vzdelávania dospelých.

Tretia kapitola je venovaná historickej reflexii teoretického skúmania vzdelávania dospelých v Česku od 19. storočia po súčasnosť. Jej ťažisko je v spracovaní povojnového obdobia: rozvoj teórie ľudovýchovy, konštituovanie pedagogiky dospelých a prechod k andragogike. V kapitole možno veľmi dobre vidieť úzke previazanie rozvoja vedy o vzdelávaní dospelých s akademickými pracoviskami, so študijným odborom zameraným na problematiku vzdelávania dospelých.

Otázky týkajúce sa andragogiky ako vedy uzatvárajú štvrtá a piata kapitola. Vo štvrtej kapitole autorka vymedzuje predmet a objekt andragogiky. V subkapitole *Cílové skupiny v edukácii dospělých* upozorňuje najmä na špecifické skupiny dospelých (znevýhodnení, rizikovní, ale i pracovníci na špecifických pozíciách a pod.) Najväčšiu pozornosť venuje cieľovej skupine seniorov. Na štvrtú kapitolu logicky nadväzuje piata, venovaná profesionalizácii v andragogike, konkrétne profesionalizácii andragogickej práce, profilu a kompetenciám andragóga.

Spracovanie šiestej kapitoly *Koncept celoživotního učení* vychádza z dokumentov významných svetových a európskych inštitúcií a organizácií (UNESCO, OECD, EÚ). Autor v nej zachytáva premeny od vzdelávacích koncepcií od 2. polovice 20. storočia po súčasnosť. Analyzuje súčasnú koncepciu celoživotného učenia a jej implementáciu do vzdelávacej politiky Českej republiky.

Siedma kapitola *Oblasti celoživotního vzdělávání a učení* sa zoberá základným vymedzením a charakteristikou jednotlivých oblastí celoživotného vzdelávania a učenia: formálne, neformálne vzdelávanie a informálne učenie. Záverečná subkapitola *Výsledky vzdělávání a učení* stručne približuje ich dve dimenzie – explicitnú a tacitnú.

Ôsma kapitola *Účast dospelých na vzdelávaní* prináša štatistické porovnanie účasti dospelaj populácie na vzdelávaní v rámci EÚ a v tomto kontexte stručne objasňuje niektoré otázky motivácie a bariér vo vzdelávaní dospelých. Informačne bohaté sú kapitoly venované Medzinárodným výskumom zameraným na vzdelávanie dospelých v Českej republike.

Záverečná, deviata kapitola je venovaná aktuálnemu stavu vzdelávania dospelých v Českej republike. Autor v nej približuje vývoj vzdelávania dospelých v ČR po roku 1989, analyzuje súčasnú situáciu v oblasti vzdelávania dospelých v Českej republike na základe najmä právnych, legislatívnych dokumentov. Predmetom analýzy v tejto kapitole je vzdelávacia politika štátu, ktorá sa prejavila aj v transformácii vzdelávacieho systému, v oblasti legislatívy vzťahujúcej sa ku vzdelávaniu dospelých a k jeho podpore a financovaniu. Spracovanie takejto náročnej problematiky si nesporne vyžiadalo nielen veľmi dobrú orientáciu v predmetnej oblasti, ale aj schopnosť podložiť prezentované hodnotiace názory, závery a postoje odôvodnenými argumentmi.

Recenzovaná monografia dvojice autorov Miroslavy Dvořákovéj a Michala Šeráka *Andragogika a vzdelávaní dospelých: vybrané kapitoly* predstavuje štylisticky kvalitne spracovaný odborný text, ktorý poskytuje množstvo poznatkov z vednej disciplíny andragogiky a najmä z problematiky vzdelávania dospelých v kontexte celoživotného učenia sa. I keď sa autori zamerali predovšetkým na české prostredie, oceniť treba aj ich snahu vidieť celú problematiku v širších medzinárodných súvislostiach, v korelácii s celosvetovým vývojom edukácie dospelých, jeho vedeckým skúmaním a teoretickým rozpracovaním. Autori pritom prejavili nielen vysokú odbornú rozhladenosť a vedeckú erudovanosť v predmetnej oblasti, ale priniesli aj svoj vlastný prístup k spracovaniu predmetnej problematiky, najmä pokiaľ ide o vzťah andragogiky ako vedy a vzdelávania dospelých ako predmetu a oblasti jej skúmania.

Publikácia prináša v ucelenej podobe poznatky, ktoré sú v určitej podobe obsiahnuté vo viacerých už skôr vydaných andragogických prácach renomovaných autorov a ktoré tvoria nevyhnutný základ andragogickej teórie. Prináša aj množstvo nových a rozširujúcich, doposiaľ nepublikovaných, poznatkov z českého i zahraničného prostredia. Oceniť treba aj vypracovanie *Registra*, ktorý umožňuje dobrú a rýchlu orientáciu v texte. Publikáciu *Andragogika a vzdelávaní dospelých: vybrané kapitoly* možno odporučiť všetkým, čo sa zaoberajú problematikou edukácie dospelých – vedecko-výskumným pracovníkom, ako vysokoškolskú učebnicu študentom andragogiky a v neposlednom rade aj ostatným odborníkom andragogickej praxe.

Július Matulčík
Katedra pedagogiky a andragogiky,
Filozofická fakulta Univerzity Komenského, Bratislava

JEDLIČKA, Richard: Psychický vývoj dítěte a výchova.
Praha: Grada, 2017. 280 s. ISBN 978-80-271-0096-5.

Počas tohto roka som mala možnosť čítať hneď dve publikácie autora Richarda Jedličku (tou prvou bola publikácia *Poruchy socializace u dětí a dospívajících*, Grada, 2015). Recenzovaná publikácia je vydarenejšia - možno aj preto, že nejde o kolektívnu monografiu, a je tým pádom ľahšie čitateľná (jednotný autorský štýl a primeraný rozsah). Samotný autor používa zrozumiteľnú terminológiu, jeho štýl vtiahne čitateľa do tajomstiev vývinu dieťaťa v rôznych vývinových obdobiach úplne nenútene.

Detstvo a raná mladosť sú obdobiami formovania osobnosti človeka, ktoré skrývajú mnohé úskalia, často ukryté pod povrchom nánosov nevhodných výchovných zásahov nielen najbližšieho výchovného prostredia – rodiny, ale aj postupne sa zapájajúcich výchovnovzdelávacích inštitúcií: materská škola, základná a napokon stredná škola. Ne/vychovávajúce autority (rodičia, učitelia, vychovávateľia, tréneri a pod.) majú v vo svojich rukách obrovskú moc a často o tom ani nevedia. Môžu formovať aj deformovať, podporovať aj demotivovať. Ich rukami prechádzajú nové generácie, v ktorých ani jeden budúci dospelý pokračovateľ populácie nie je rovnaký ako ten druhý. Každé dieťa, každý mladý človek je originál a ako takého sme povinní ho vnímať a rešpektovať. A práve o originalite táto publikácia je – o procesualnej originalite jednotlivých štádií vývinu detí a mladých ľudí, a o originalite vo vnútri nich samotných. Autenticnosť podporujú do textov vložené prípadové štúdie, ktoré autor následne analyzuje a komentuje, v kontexte s uvádzanými teóriami. Tieto prípadové štúdie a ich analýzy tvoria tú vzácnu časť knihy, pretože teórie bez podloženia dobrou praxou ostávajú iba teóriami.

Čím je ešte táto publikácia výnimočná, je prepojenie problematiky ontogenetického vývinu detí a mladých ľudí s problematikou vplyvu výchovného prostredia: rodiny, školy a spoločnosti. Uvedené výchovné prostredia majú nielen výchovnú a vzdelávaciu funkciu, ale aj funkciu korekcie – reedukácie, resocializácie, rehabilitácie, terapie. Ich úlohou je nielen usmerniť osobnosť na jej životnej púti, ale jej aj v prípade „zblúdenia“ pomôcť dostať sa opäť na správnu cestu. Ide o prepojenie dvoch dôležitých oblastí – pedagogiky a psychológie. Táto publikácia trefne ukazuje, že ani jedna oblasť sa bez druhej nezaobíde – pedagogika ako veda o výchovnom a vzdelávacom formovaní osobnosti nemôže napredovať bez poznania osobitostí vývinu osobnosti, a psychológia ako veda o prežívaní rôznych období života osobnosti zase nemôže prehliadať relevantný vplyv výchovnovzdelávacích procesov na formovanie osobnosti. Ako inak by teda mala vyzeráť spolupráca uvedených vied, ak nie tak, ako predkladá autor vo svojej publikácii? Aj pre túto skutočnosť možno považovať predloženú publikáciu za ojedinelý zjav v našich

končinách. Jediné, čo mi v publikácii chýbalo, bola zmienka o dôležitosti sociálnej pedagogiky ako špecifickej pedagogickej disciplíny a jej prínosu v tejto oblasti. Ako sociálna pedagogička vidím veľký potenciál tejto mladej vedy v prevencii a intervencii mnohých výchovných aj prevýchovných komplikácií, ktoré vo všeobecnej pedagogike chýbajú.

Knihu určite odporúčam zaradiť do súkromných knižníc, pedagógom aj psychológom, rodičom, učiteľom, študentom – vlastne komukoľvek. Popularizačný štýl tejto knihy nikoho neodradí ani neurazí, skôr rozšíri obzor čitateľa a inšpiruje ho.

Silvia Dončevová
Katedra pedagogiky, Filozofická fakulta Univerzity Komenského,
Bratislava